

opusdei.org

Tajno čitanje Puta

Dva biskupa iz Bugarske svjedoče o utjecaju tajnog prijevoda „Puta“ na njihove živote i živote njihovih župljana krajem 20. stoljeća, kada je vjera u zemlji bila progonjena.

11.10.2025.

Biskup Christo Proykov rođen je u Sofiji u Bugarskoj 1946. godine. Za svećenika je zaređen 1971., a biskupom je postao 1994. Od 1995. do 2024. služio je kao sofijski eparh (biskup istočnog obreda katolika). Svjedočio je progonu Bugarske Crkve

do 1989. godine, što je uključivalo zatvaranje, torture i mučeništvo. Tijekom tog razdoblja, jedna od njegovih omiljenih duhovnih knjiga bio je prvi bugarski prijevod Puta.

Biskup Rumen Stanev, drugi protagonist videa rođen je 1973. u Kaloyanovu, blizu Plovdiva. Za svećenika je zaređen 1999., a biskupom je postao 2020. Sada je pomoćni biskup Sofijsko-plovdivske biskupije. Njegovo iskustvo progona pod komunizmom više se odnosi na diskriminaciju s kojom su se suočavali katolici.

U videu, obojica dijele sjećanja na svoje godine rada kao svećenici s mladima, korištenje Puta za osobnu molitvu i izazove življenja vjere u zemlji u kojoj je vjera bila progonjena.

Monsignor Proykov se prisjeća: „Kao svećenik, mogao sam slaviti misu, mogao sam propovijedati u crkvi, ali

tajne službe su rekle da je to sve što smijem raditi. Nisam mogao ništa raditi s mladima, nikakvo podučavanje vjeronauka, sve ostale aktivnosti bile su zabranjene. Svejedno smo to radili, ali u tajnosti."

„Radio sam s mladima, često smo se sastajali u galeriji crkve, gdje pjeva zbor. Bilo ih je zapravo samo nekoliko, ne puno mladih, ali bili su vrlo dobri ljudi koji su rasli u svojoj vjeri. Posebno se volim prisjećati tog vremena, kada bismo išli izvan grada na izlete. Bili smo tako sretni što smo zajedno.“

„U tim vremenima progona sve je bilo teško, opasno, ali je u tome bilo i romantike, na neki način. Recimo da ako ste uspjeli otići na izlet, a da se ništa nije dogodilo, osjećali ste se vrlo sretno što ništa nije pošlo po zlu i da ste ispunili svoju dužnost.“

„Kada je objavljen Put, preveo ga je svećenik koji je također bio zatvoren,

otac Kuppen Mihajlov, koji je prijevod napravio potpuno u tajnosti, a preko Ricarda Estarriola (koji je također bio hrabar, pohađajući misu svaki dan, rano ujutro, posebno u karmelićanskoj crkvi), dao nam je svima vrlo lijep primjer; dao nam je hrabrost da živimo svoju vjeru."

„Nismo čak ni znali da se Put prevodi. Sve je bila tajna između te dvojice, Ricarda Estarriola i oca Kupena Mihajlova. Na kraju je prijevod tajno objavljen u Beču i vraćen kao mala plava knjižica koju sam čuvao u autu.“

Monsignor Stanev sjeća se duhovne koristi koju je knjiga donijela njemu i mladima kojima je služio: „Kad sam počeo ići u crkvu, postojala je mala plava knjižica, ove veličine. Vrlo dobro je se sjećam. Možda je bila jedna od rijetkih tiskanih primjeraka, ako ne i jedina, a bila je i vrlo praktična jer je stala u džep. Mogla se

lako nositi sa sobom i sjećam se da smo je vrlo često čitali s mladima kada bismo se okupljali."

„Kasnije, na raznim putovanjima, hodočašćima, okupljanjima, igrali smo se s knjigom: 'Odaberi broj.' '385.' 'Da vidimo što piše.' Zatim bi svatko rekao broj, svi mi... Rekli bismo: 'Ah, Gospodin ti želi nešto reći kroz ovo, kroz ono što si čuo.'

„Ali mislim da je Put duboko utjecao na sve nas u to vrijeme, jer je to bila jedna od rijetkih knjiga koje smo mogli čitati i mislim da nam je pomogla na vrlo pozitivan način, jer je to bio i duh Opusa Dei koji je Josemaría prenosio: posvetite naše dane, posvetite naše vrijeme, posvetite svaki trenutak. To je kršćanstvo.“

„Mislim da je na sve svećenike tog vremena, također na sestre, a i na mlade, imala ogroman utjecaj, pozitivan. Još uvijek je čitam s

velikim zadovoljstvom, čak i s mladima, možda samo nešto malo... mala poanta za život, poput Evandjelja svakog dana.“

Sjećanja na prvi tajni bugarski prijevod Puta

Sljedeći prikaz prvog bugarskog prijevoda Puta dolazi iz memoara Ricarda Estarriola *Un corresponsal en el frío* („Dopisnik u hladnoći“).

Prijevod je naš.

Kad god bih stigao u novu zemlju ili grad, jedna od prvih stvari koje sam učinio bila je saznati gdje i kada mogu prisustvovati misi sljedeće jutro. To sam učinio i prvi put kada sam stigao u Sofiju 1968. godine, kako bih izvještavao sa summita Varšavskog pakta.

Jedna od prvih osoba koje sam upoznao u press centru bio je katalonski emigrant po imenu Revuelta. Rekao mi je da radi kao

novinar za neku televizijsku kuću, i brzo sam shvatio da je tamo kako bi vidio kako će dva novopridošla španjolska novinara (Eguiagaray i ja) uspjeti izvještavati sa summita.

Budući da je bilo prekasno da počnem tražiti, pitao sam ga gdje mogu pronaći katoličku misu sljedeće jutro. Vjerojatno nije imao službene upute i jednostavno mi je rekao ono što zna: da je vlada nedavno dopustila ponovno otvaranje male kapele katoličkih časnih sestara u ulici Asen Zlatarov, i da ću tamo pronaći misu.

Sljedećeg jutra rano sam napustio hotel i krenuo prema kapeli. Pritisnuo sam zvono na vratima malog vrta oko crkve i čekao. Dugo sam čekao dok mi časna sestra u karmelićanskom habitu nije otvorila vrata.

Pitao sam održavaju li misu, a ona je rekla da, ali kasnije, u sedam sati.

Ušao sam u malu crkvu i, iako nije bilo ikonostasa, shvatio sam da je istočnog obreda. Sjeo sam na klupu. Postupno je pristiglo pola tuceta ljudi i ostalo straga.

Čulo se šaputanje i shvatio sam da sam sjeo na klupu za klaustarske časne sestre (koje nisu mogle u potpunosti promatrati klaustar, ali su barem imale klupu). Odmaknuo sam se na vrijeme. Konačno se pojavio svećenik - sam biskup Stratijev - i odslužio svetu misu po istočnom obredu.

Ostatak dana pokušavao sam pogoditi što čelnici Varšavskog pakta rade kako bi se suprotstavili Praškom proljeću, kako bih to mogao izvijestiti u La Vanguardiji. Sljedećeg dana, časna me je zamolila da ostanem nakon mise jer „Majka poglavarica želi razgovarati s vama“.

Naravno, moja je prisutnost izazvala pomutnju, a šest karmelićanki tamo

bilo je pomalo dezorijentirano. Majka Blažena mi je kasnije jednostavno ispričala o poteškoćama s kojima se suočava karmelićanski red.

Kad sam joj rekao da sam član Opusa Dei, spontano je odgovorila: „Ne znamo što je Opus Dei, ali pretpostavljamo da to mora biti dobra stvar, jer je nedavno Rabotnichesko Delo (službene novine Bugarske komunističke partije) objavilo bijesan članak protiv njega.“

Dao sam joj neke spise Josemarije Escriva koje sam imao sa sobom, a ona je dogovorila da sljedeći dan razgovaram s drugim svećenikom, koji je trebao služiti misu. Taj je svećenik bio Kupen Mihaylov, grkokatolički župnik koji je proveo 14 godina u zatvoru.

On je bio taj koji je preveo Put na bugarski. Prvo izdanje moralo se tiskati izvan Bugarske. Nije želio

nagradu, ali nakon mnogo inzistiranja rekao je da bi mi novi pisaći stroj s ćirilicom bio vrlo koristan.

Moje sljedeće putovanje u Sofiju bilo je na 10. kongres Bugarske komunističke partije 1971. Kad sam stigao drugi put, ista časna sestra me pozdravila s „Khristos e vüzkrüsnał“ (Krist je uskrsnuo).

Trebao sam odgovoriti „Khristos enaistina vüzkrüsnał“ (Krist je uistinu uskrsnuo), ali nisam reagirao na vrijeme. Bio je uskrsni tjedan prema julijanskom kalendaru, a to je uobičajeni pozdrav među kršćanima istočnog obreda. Na tom putovanju upoznao sam mladog svećenika, oca Projkova.

Zaboravio sam kupiti pisaći stroj u Beču. Pitao sam časne sestre bi li radije nešto drugo na poklon. Majka Blažena je nekoliko puta odbila, ali jedna sestra zadužena za financije

predložila je automatsku perilicu rublja.

Zamišljao sam da nosim perilicu rublja iz Beča, ali sestra je znala da skladišta Korekoma u Sofiji prodaju točno onaj model koji im je potreban. U tren oka mi je dala marku, tip i kapacitet.

Te su trgovine prodavale kvalitetne proizvode, ali mogli su ih kupiti samo stranci, pripadnici partije ili Bugari s legalnom zapadnom valutom. Te večeri, tijekom večere s kolegama i diplomatima, skupljao sam novac. Njemački kolega i španjolski diplomat velikodušno su donirali ostatak.

Sljedećeg dana, umjesto da prisustvujem sjednicama Kongresa, zamolio sam hotelskog portira da naruči taksi. Kad nije stigao, predložio mi je da zamolim jednog od vozača crnih Mercedes-a partije da

me odveze, nudeći diskretnu napojnicu u dolarima.

Nisam mislio da će to biti moguće, ali vozač je pretpostavio da sam strani komunistički gost jer sam nosio crvenu značku s imenom i srpom i čekićem. Nije ga iznenadilo kad sam mu dao adresu Korekoma: parkirao je gdje je htio, otpratio me i nazvao upravitelja, kojem sam pokazao poruku s podacima o uređaju.

Operacija je brzo završena. Glomazni paket prenijeli smo u prtljažnik automobila, a čak je i nosač s užetom inzistirao da ga utovari. Zahvalio sam mu, rekavši da to nije potrebno jer će uređaj ostati u prizemlju. Vozač ga je prevezao, jedva ga je smjestio u prtljažnik, i unatoč prometnim pravilima, odvezao ga na adresu koju sam dao.

Kad se zaustavio pred crkvenim vratima, iznenađeno me pogledao: *“No tova e tsurkva!”* (Ali ovo je

crkva!). Rekao sam mu da je to doista crkva, pritisnuo zvono i zamolio ga da pomogne nositi perilicu rublja. Vratar je otvorio vrata, ugledao me i pozvao cijelu zajednicu.

Bio je to prizor za vidjeti: crni Mercedes partije, sa svim službenim stranačkim naljepnicama, dostavljao je perilicu rublja zajednici bosonogih karmelićanki, koje su pratile vozača i mene, uzvikujući: „Čudo! Čudo!“ Povratak smo obavili u potpunoj tišini. Sumnjam da vozač nije ništa rekao svojim nadređenima.